

**Ks. Dariusz Węgrzyn – Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie /
Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw**

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-4724-9532>

e-mail: x.dariuszwegrzyn@gmail.com

NADPRZYRODZONY CHARAKTER ZGODY MAŁŻEŃSKIEJ W ŚWIETLE WSPÓŁCZESNEJ TEOLOGII MAŁŻEŃSTWA

The Supernatural Character of Marital Consent in the Light of Contemporary Theology of Marriage

Streszczenie:

Artykuł podejmuje refleksję teologiczną nad momentem wyrażenia zgody małżeńskiej w kontekście duchowości chrześcijańskiej. Moment ten jest spotkaniem wymiaru ludzkiego i nadprzyrodzonego. Jest to akt współuczestnictwa ludzi w zbawczym zamiśle Stwórcy, który ze swoim stworzeniem zawarł przymierze, aby człowiek mógł już tu, na ziemi, pomimo tragedii grzechu, żywić mocną nadzieję nieśmiertelności dzięki Chrystusowi. Analogia pomiędzy konsekracją eucharystyczną a tą, dokonującą się w sakramencie małżeństwa odsłania charakter wspomnianego przymierza. Określa również komunie (zjednoczenie) osób, w której to Bóg jest gwarantem jedności i trwania. On jest Autorem życia małżeńskiego i jest w nim obecny poprzez łaskę sakramentalną. Na tej drodze rozwija się szczególne powołanie małżonków do świętości. Wszystko to wskazuje na istotne i istotowe znaczenie zgody małżeńskiej, której należy bronić przed banalizacją lub sprowadzeniem do rytu zewnętrznego. Problem ten jest istotny zarówno dla samych małżonków, Kościoła katolickiego, jak i rozwoju cywilizacyjnego człowieka w dobie narastającego sekularyzmu.

Słowa kluczowe: duchowość małżeńska, zgoda małżeńska, przymierze, komunie, wspólnota, duchowość sakramentalna

Abstract:

The article undertakes a theological reflection on the moment of expressing marital consent in the context of Christian spirituality. This moment is a meeting of the human and

supernatural dimensions. It is an act of people's co-participation in the salvific plan of the Creator, who has made a covenant with His creation, so that man could already here on earth, despite the tragedy of sin, nourish a strong hope of immortality through Christ. The analogy between Eucharistic consecration and in the sacrament of marriage reveals the nature of the covenant. It also defines the communion (union) of persons, in which God is the guarantor of unity and duration. He is the Author of marital life and is present in it through a special sacramental grace. On this path, He develops the special vocation of spouses to holiness. This indicates the essential meaning of marital consent, defending it from trivialization or reduction to an external rite. This issue is important for the spouses themselves, the Catholic Church and the development of human civilization in the era of increasing secularism.

Keywords: matrimonial spirituality, matrimonial consent, covenant, communion, community, sacramental spirituality

Wstęp

Kardynał Ratzinger, późniejszy papież Benedykt XVI, we wnikliwej i bardzo trafnej analizie rzeczywistości, zwracał uwagę na palący problem, jaki niesie za sobą sekularyzacja społeczeństwa. Pisał o lekkomyślności, której efektem jest zagubienie sakralnego charakteru sakramentu na rzecz magicznego przeżycia¹. W innym miejscu ten sam teolog dochodzi do wniosku, że:

[...] idea nieusuwalnego znamienia, które takie sakramenty wyciskałyby na duszy, dzisiejszemu człowiekowi wydaje się dość dziwną, mistyczną filozofią. Egzystencja ludzka jest dla niego rzeczywistością ciągle otwartą, czymś, co rozwija się przez podejmowanie decyzji i czego nie można przypieczętować raz na zawsze jednorazowym obrzędem. Podobne myśli nasuwają się oczywiście także w związku z sakramentalnym rozumieniem małżeństwa [...]².

W kontekście tej uwagi, celem niniejszego opracowania jest próba udzielenia odpowiedzi na pytanie o charakter nadprzyrodzony zgody małżeńskiej. Problem ze zrozumieniem i dostrzeżeniem warstwy duchowej tego sakramentalnego wydarzenia w przestrzeni społecznego odbioru, ale też w przestrzeni

¹ Por. J. Ratzinger, *Neopoganie a Kościół*, w: J. Ratzinger/Benedykt XVI, *Opera Omnia*, T. VIII/2, tłum. W. Szymona, red. K. Gózdź, M. Górecka, Lublin 2012, s. 1066–1067.

² J. Ratzinger, *Sakramentalne podstawy egzystencji chrześcijańskiej*, w: J. Ratzinger/Benedykt XVI, *Opera Omnia*, T. XI, tłum. W. Szymona, red. K. Gózdź, M. Górecka, Lublin 2012, s. 186.

duszpasterskiego przekazu jest poważny. Odzwierciedleniem tego trudnego stanu rzeczy są choćby tak popularne – nie tyle i nie tylko na gruncie naukowym, co duszpasterskim – dyskusje o charakterze statystycznym, związanym z liczbą pobłogosławionych związków, czy też świadomością i motywami, jakie stoją za decyzją o zawarciu sakramentu małżeństwa przez mężczyznę i kobietę. Dobrze, że takie debaty toczą się i prowokują do analizy oraz postawienia pewnej diagnozy, natomiast często nie wychodzą one ponad to, tj. nie prowadzą – bo nie jest to ich celem – do pozytywnej odpowiedzi na pytania o sens i cel liturgicznej celebracji. Nie ulega wątpliwości, że pytanie o duchowy charakter obrzędów sakramentu małżeństwa jest jednym z tych pytań, które współczesny człowiek, mimo narastającej obojętności w tym względzie, jeszcze sobie zadaje. Toteż potrzeba ustosunkowania się do tej kwestii wynika nie tylko z faktu powracającego pytania o duchowy aspekt liturgicznej celebracji sakramentu małżeństwa, a konkretnie momentu, w którym zostaje wyrażona zgoda małżeńska, ale też z rzeczywistej, naglącej potrzeby pogłębionej katechezy w tym temacie. W tej sytuacji osoba będąca w możliwości zawarcia sakramentalnego małżeństwa powinna otrzymać odpowiedź, która będzie prowokować ją do wiary i życia sakramentalnego. Poniższa refleksja jest próbą zmierzenia się z szerokimi i trudnymi, ale bardzo celowymi pytaniami wspomnianego teologa, późniejszego papieża Benedykta XVI:

Czy istnienie sakramentów w naszych czasach nie jest tylko przyznaniem się do przeszłości, do niepokonalnego prymitywizmu pewnej części ludzkości? Czy jest to tylko estetyczne upiększenie, wywodzące się z ducha minionego świata, tolerowane także przez krytyczną świadomość dzisiejszego człowieka? A może jest to nieprzemijający wymóg i rzeczywistość również dzisiaj stanowiąca fundament egzystencji?³.

Dylemat dotyczący tego, w jaki sposób można uchwycić tajemnicę znaku⁴, zawartą w zgodzie małżeńskiej, i jak pomóc ją zrozumieć narzeczonym, domaga się wyjaśnienia. Toteż podjęta poniżej próba odpowiedzi – nie tyle i nie tylko na gruncie nauk biblijnych, prawa kanonicznego czy liturgiki, teologii dogmatycznej, pastoralnej lub teologii moralnej, co teologii duchowości związanej z sakramentem małżeństwa – jest raczej próbą recepcji treści, które już w różnym czasie i miejscu wybrzmiały. Ową potrzebę systemowej i wieloaspektowej refleksji zauważa również środowisko teologów zgłębiających powyższy temat⁵.

³ J. Ratzinger, *Sakramentalne podstawy egzystencji chrześcijańskiej*, dz. cyt., s. 187.

⁴ Zob. K. Porosło, R. J. Woźniak (red.), *Znaki Tajemnicy*, Kraków: WAM 2018.

⁵ Por. I. Bokwa, *Słowo wstępne*, w: *Studia teologii dogmatycznej*, T. 2, Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku 2016, s. 7–10.

Łaska przymierza małżeńskiego oparta na „zgodzie”

Kościół, mówiąc – poprzez *Katechizm Kościoła Katolickiego* – o łasce sakramentu małżeństwa, zwraca uwagę na dynamikę małżeńskiej drogi, która ma swój początek i zmierza do określonego celu. Podkreśla, że „łaska sakramentu udoskonala zatem ludzką miłość małżonków, umacnia ich nierozzerwalną jedność i uświęca ich na drodze do życia wiecznego”⁶. Nie inaczej jest w stwierdzeniu, jakie odnaleźć można w treści *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, w którym tenże początek wspólnej drogi – przymierza – zdefiniowano, odwołując się do momentu, gdy narzeczony i narzeczona wyrażają zgodę małżeńską, a ta „jest aktem woli, którym mężczyzna i kobieta w nieodwołalnym przymierzu wzajemnie się sobie oddają i przyjmują w celu stworzenia małżeństwa”⁷. W *Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym* (*Gaudium et spes*) również zwrócono uwagę na akt woli i także odwołano się do momentu, w którym zostaje wyrażona zgoda małżeńska⁸. Od tej chwili bowiem małżeństwo staje się znakiem nowego przymierza, a ono samo już jest łaską, gdyż jest przymierzem we Krwi Chrystusa⁹. Na mocy tego przymierza małżonkowie odważnie mogą żywić nadzieję na trwałość i jedność związku sakramentalnego¹⁰. O godności i łasce, nazywając ją pierwszą, nauczał papież Leon XIII, stwierdzając, że małżeństwo jest przestrzenią dla uświęcenia męża i żony, dzięki zasługom Syna Bożego. Miłość małżeńska, według papieża, została umocniona miłością samego Boga – dla zachowania tej wspólnoty osób w jedności i nierozzerwalności¹¹. Przypomniał on również, że godność sakramentalna związku małżeńskiego wynika z nadania samego Chrystusa¹². Leon XIII dodaje, że małżeństwo jako sakrament i znak święty stanowi obraz związku, jaki zachodzi między Chrystusem a Kościołem. Papież zaznaczył, że kluczowa jest tutaj jedność, charakterystyczna dla tego obrazu,

⁶ *Katechizm Kościoła Katolickiego* (dalej skrót KKK), Poznań: Pallottinum 2020, nr 1661.

⁷ *Kodeks Prawa Kanonicznego* (dalej skrót KPK), Poznań: Pallottinum 2022, kan. 1057 § 2.

⁸ Por. *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym. Gaudium et spes* (dalej skrót KDK), w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2002, nr 48.

⁹ Por. Jan Paweł II, *Adhortacja Familiaris consortio* (dalej skrót FC), Rzym 22 XI 1981, w: *Adhortacje Apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, Kraków: Znak 1997, nr 13.

¹⁰ Por. KPK, kan. 1056.

¹¹ Por. Leon XIII, Encyklika *Arcanum divinae sapientiae* (dalej skrót ADS), Rzym 14 II 1880, w: red. K. Lubowicki OMI, *Źródła duchowości małżeńskiej (seria: Magisterium Kościoła Katolickiego, III/2), Leon XIII-Pius XI*, Kraków: Wydawnictwo OO. Franciszkanów 2012, s. 21.

¹² Por. Tamże, nr 26.

jakim jest sakramentalny związek mężczyzny i kobiety¹³. Toteż ostatecznie – we wprowadzeniu do obrzędów sakramentu małżeństwa – ta prawda została ujęta w następujący sposób: „Mażeńskie przymierze, przez które mężczyzna i kobieta tworzą ze sobą wspólnotę całego życia, czerpie siłę i moc z aktu stworzenia, lecz zostało dla ochrzczonych podniesione do wyższej godności przez zaliczenie do sakramentów Nowego Przymierza”¹⁴.

Pojawiają się słuszne pytania, a mianowicie: Jaką siłę i moc małżeństwo czerpie z aktu stworzenia? Dlaczego poprzez zaliczenie małżeństwa do sakramentów zostało ono podniesione do godności wyższej? W tym miejscu warto odwołać się do Encykliki *Casti connubii* Piusa XI, w której święty węzeł małżeński określony jest jako nierozzerwalny i ustanowiony przez samego Boga¹⁵. Paweł VI natomiast w *Humanae vitae*, zwracając uwagę na naturę i godność miłości małżeńskiej, określa Boga jako jej źródło, oraz wskazuje na początek, którym jest Bóg Ojciec¹⁶. W tym kontekście wspomniany „początek” jest kluczowym stwierdzeniem, gdyż we współczesnym świecie nie tylko na poziomie instytucjonalnym, ale i w społecznym rozumieniu, dość odważnie chciałoby się redefiniować pojęcie małżeństwa poprzez pewną sekularyzację na poziomie pojęciowym i znaczeniowym. W praktykach życia codziennego niestety taka redefinicja w sercach i umysłach wielu zdaje się następować. Na kartach Starego Testamentu możemy przeczytać o pochodzeniu, a zarazem źródle siły i mocy dla małżeństwa. Akt stworzenia, dokonany przez Boga, a w nim stworzenie mężczyzny i kobiety, obdarzenie ich obojga jednym powołaniem, aby stanowili już wtedy wspólnotę obejmującą ich wspólne życie¹⁷, uzmysławia, że małżeństwo nie jest dziełem twórczej miłości jednego człowieka do drugiego, ale ma swój początek w najwyższym źródle, i uczestniczy w stwórczej miłości Boga Ojca. Stwórcza miłość jest tu tożsama z pierwotną wolą Stworzyciela, o czym można przeczytać w opracowaniu Papieskiej Komisji Biblijnej: „Małżeństwo nie zostaje ustanowione wyłącznie decyzją małżonków, ale jako element konstytutywny implikuje się tu Boży akt «połączenia w jedno», i zarazem jako «akt niepodlegający woli człowieka»”¹⁸. Do tej pierwotnej woli Stwórcy przy stworzeniu pierwszych ludzi odwoła się Jezus w polemice z niektórymi

¹³ Por. Tamże.

¹⁴ *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, poprawione wyd. III, Katowice: Księgarnia Św. Jacka 2023, s. 13.

¹⁵ Por. Pius XI, Encyklika *Casti connubii* (dalej skrót CC), Rzym 31 XII 1930, w: red. K. Lubowicki OMI, *Źródła duchowości małżeńskiej (seria: Magisterium Kościoła Katolickiego, III/2)*, Leon XIII-Pius XI, Kraków: Wydawnictwo OO. Franciszkanów 2012, s. 281.

¹⁶ Por. Paweł VI, Encyklika *Humanae vitae*, Rzym 25 VII 1968, Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 1999, nr 8.

¹⁷ Por. KPK, kan. 1055 § 1.

¹⁸ Papieska Komisja Biblijna, *Czym jest człowiek? (Ps 8,5)*, Kielce: Jedność 2020, s. 141.

faryzeuszami, podkreślając słowa „od początku” (Mt 19,8)¹⁹. Pierwotna wola Stworzyciela, aby człowiek doświadczał dobra, prawdy i piękna we wspólnocie²⁰, została odrzucona w wolności przez człowieka, który uległ podszeptom złego ducha i zgrzeszył, co w konsekwencji doprowadziło go do oddzielenia od źródła i Miłości, dzięki której był zdolny do owej wspólnoty w wymiarze pełnej komunii międzyludzkiej. Bóg, wychodząc naprzeciw stworzeniu, zawiera przymierze, którego celem będzie odnowienie wszystkiego w Chrystusie. Ten akt stwórczy, w który wpisuje się zaistnienie małżeństwa, domagał się interwencji miłości, która wszystko zwycięża, o której pisze św. Paweł w Liście do Koryntian w rozdziale 13 (zob. 1Kor 13,1–13). W tym sensie możemy mówić o podniesieniu rangi małżeństwa do godności wyższej, jaką jest stan sakramentalny, jako więzi mającej pieczęć przynależności do Chrystusa Zbawiciela. W tym kontekście warto pamiętać o nauczaniu płynącym z homilii Jana Pawła II, który powie: „Tylko czyste serce może w pełni dokonać wielkiego dzieła miłości, jakim jest małżeństwo! Tylko czyste serce może w pełni służyć drugiemu”²¹. Mężczyzna i kobieta przez chrzest święty zostają włączeni w szczególnie związek, tj. przymierze oblubieńcze Chrystusa z Kościołem, którego to związku, na mocy sakramentu małżeństwa, ich wzajemna przynależność staje się obrazem²². Zauważyć tutaj także należy element posłannictwa, który wiąże się ze stanem życia małżonków, zdolnych do ewangelizowania i prowokowania innych do stawiania pytań o źródło miłości wiernej, w której to małżonkowie mogą wytrwać na mocy przymierza.

Analiza przytoczonych stwierdzeń prowadzi do następujących wniosków: u źródła miłości ludzkiej znajduje się stwórcza, a następnie odkupieńcza interwencja Boga, aż po akt uświęcenia. Zarówno akt stwórczy, jak i akt odkupienia oraz uświęcenia dokonany przez Chrystusa, z Chrystusem i w Chrystusie, ku chwale i czci Boga, w jedności Ducha Świętego, jest uprzedzającym aktem wobec wszelkiej ludzkiej miłości. Ta ostatnia jest zawsze odpowiedzią na miłość, która przychodzi od Ojca przez Chrystusa w Duchu Świętym (to trynitarnie ujęcie ma znaczenie w kontekście liturgii sakramentu jako wydarzenia, w którym uczestniczy cała Trójca Święta). Uświęcające działanie, jako skutek kultu oddawanego Bogu „w duchu i w prawdzie” (J 4,24), jest przejawem nieskończonego miłosierdzia Boga, który w swej ojcowskiej dobroci stworzył człowieka z miłości, i wezwał go do kierowania się jej prawami, dla udziału

¹⁹ Por. tamże.

²⁰ Por. KDK, nr 48.

²¹ Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona podczas Mszy Świętej w Sandomierzu 12 czerwca 1999 r.*, w: Jan Paweł II, *Polska 1999, Przemówienia i homilie*, red. K. Kuźniak, Marki: Michalineum, s. 146

²² Por. J. M. Dyduch, *Wiodące idee adhortacji apostolskiej Familiaris consortio*, w: *Polonia Sacra*, 20(2016)1, s. 130.

w wiecznej miłości²³. Bóg w swej doskonałości pochyla się nad człowiekiem, który odszedł od swej pierwotnej świętości. Wierność nie zakłada bowiem doskonałości jako warunku trwania przymierza, ale jest przejawem samoudzielenia się Boga. Podobnie między tymi, którzy zawarli i tworzą związek małżeński – jest ona efektem nieustępliwej miłości, osłabionej przez grzech, ale podtrzymywanej przez łaskę. Ta nieustępliwość jest znakiem miłości, w której objawia się moc miłosierdzia, jaka jest udziałem tych małżonków, którzy proszą o łaskę umocnienia i wytrwania²⁴. W tym kontekście nieodwołalna zgoda wyrażona przez małżonków tworzy też przestrzeń dla daru miłości miłosiernej, którą można przyjąć, a zarazem ofiarować. Małżeństwo jest to wspólnota życia, w której następuje oddanie siebie, połączone z aktem przyjęcia drugiej osoby²⁵. Zarówno wewnętrzne bogactwo człowieka, jak i to, co jest trudne, co stanowi przestrzeń ludzkich słabości i skłonności do grzechu, wpisuje się w ten akt przyjęcia osoby i ofiarowania siebie. Droga sakramentalnego zjednoczenia małżonków jest także drogą naznaczoną łaską miłosierdzia, czyli miłości Boga, który pochyla się nad ludzką wspólnotą. Tej łaski udziela Bóg dla zachowania i podtrzymania wspólnoty życia i miłości małżeńskiej między zjednoczonymi węzłem nierozzerwalności²⁶. Małżeństwo jest związkiem, w którym ludzie wchodzą na szczególną drogę oczyszczenia i uświęcenia. Wspomniane oczyszczenie stanowi łaskę Boga, który w swoim Synu zawarł wieczne i nieprzemijające przymierze miłości ze swoim stworzeniem. Ten etap na drodze uświęcenia ma swoją powtarzalność ze względu na rany zadane przez grzech, który naruszył porządek stworzenia²⁷. Małżonkowie powinni również otworzyć się na światło wiary i zgodnej woli, także wymagającej oczyszczenia, gdyż przez grzech pierwotny każdy człowiek ma wrodzoną skłonność do egoizmu, który jest zaprzeczeniem miłości. Potrzeba, aby małżonkowie uznawali swoją słabość, a zarazem wielkość i świętość Boga, który ich wybrał i połączył świętym węzłem małżeńskim. Samo zaś oczyszczenie duszy ludzkiej zawsze jest efektem tak modlitwy, na której człowiek trwa, jak i sakramentów, które przyjmuje²⁸. Bliskość samego Boga tworzy zatem przestrzeń dla bliskości międzyludzkiej.

²³ Por. 3 Prefacja na Mszę za Nowożeńców, w: *Mszal rzymski dla diecezji polskich*, wyd. II poszerzone, Poznań: Pallottinum 2010, s. 98*.

²⁴ Por. *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, dz. cyt., s. 31, 43, 59.

²⁵ Por. Tamże, s. 13.

²⁶ Por. KDK, nr 48.

²⁷ Por. KKK, nr 1608.

²⁸ Por. K. Puczyłowski, *Oczyszczenie dusz początkujących – pierwszym okresem życia duchowego według Réginalda Garrigou-Lagrange OP*, w: „*Civitas et Lex*” 11(2016)3, s. 66.

Powyższa analiza ukazuje, że to grzech pierworodny sprawił, iż człowiek ma skłonność do egoizmu, natomiast wspólnota małżeńska ustanowiona przez Stwórcę nie została przezeń zniweczona. Małżeństwo to związek, który jako święty, od samego początku jest obdarzony dobrami i powołany dla osiągnięcia określonych celów²⁹. Chrystus wybrał ów związek jako ten, na który „spłynęły pierwsze blaski uświęcenia”³⁰. Jego obecność na weselu w Kanie Galilejskiej i cud, którego tam dokonał sprawiły, że został wyrażony i podkreślony dostojny charakter stanu małżeńskiego oraz że związek ten został rozstawiony³¹. Był to znak i objawienie miłosiernej miłości Tego, który przychodzi i okazuje łaskę pierwszej wspólnotnie ustanowionej aktem stwórczym.

Sakramentalno-duchowe skutki wyrażenia zgody małżeńskiej

W dalszej refleksji nad nadprzyrodzonym wymiarem wyrażenia zgody małżeńskiej na szczególną uwagę zasługuje moment, w którym przewodniczący liturgii zwraca się do zebranych, zachęcając ich do modlitwy błagalnej o dar Ducha Świętego. W darze, którego udziela Duch Święty, dokonuje się uświęcenie związku i ludzkiej miłości. Na mocy tego uświęcenia małżonkowie stają się dla siebie mężem i żoną. Otrzymują oni łaskę, dzięki której są zdolni do tego, aby żyć w jednej i nierozdzielnej wspólnotnie, dopóki śmierć ich nie rozłączy. Łaska ta ma moc uczynić ich miłość znakiem miłości Chrystusa do swojego Kościoła³². Dzieje się tak dlatego, że trzecia osoba Trójcy Świętej uzdalnia małżonków do miłości, naznaczonej całkowitym oddaniem na drodze wspólnego życia³³. Kościół mocno wierzy w obecność Ducha Świętego, który w sposób stały będzie oczyszczał ludzką miłość i tak ją kształtował, aby była wzajemna³⁴. Dlatego też współlistnienie w zmiennych okolicznościach życia – z zachowaniem wierności – tak na poziomie ciała, jak i ducha – jest możliwe i jest efektem zjednoczenia na wzór wspólnoty, jaką stanowi związek Chrystusa z Jego Oblubienicą – Kościołem³⁵. Rzeczywistość Kościoła i małżeństwa niesie w sobie pośredniczące działanie Ducha Świętego. Nie ulega

²⁹ Por. *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, dz. cyt., s. 14.

³⁰ ADS, nr 10, s. 21.

³¹ Por. Tamże, s. 20–21.

³² Por. *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, dz. cyt., s. 31, 43, 59.

³³ Por. 3 Prefacja na Mszę za Nowożeńców, w: *Mszal rzymski dla diecezji polskich*, dz. cyt., s. 98*.

³⁴ Por. S. Czerwik, *Epikleza nad nowożeńcami w obrzędach sakramentu małżeństwa źródłem homilii ślubnej*, w: „Przegląd Homiletyczny” 14(2010), s. 71.

³⁵ Por. *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, dz. cyt., s. 14.

wątpliwości, że moment wyrażenia zgody małżeńskiej jest chwilą otwarcia się na dar drugiego człowieka i dar Boga, który w osobie Ducha Świętego „udziela łaski miłowania się wzajemnie tą miłością, jaką Chrystus umiłował Kościół”³⁶.

Kolejny istotny moment, na który, z punktu widzenia powyższej analizy, warto zwrócić uwagę, to moment wezwania wiernych do modlitwy. Podczas tej modlitwy w ciszy wznoszą oni do Boga prośbę o błogosławieństwo, po czym następuje epikleza łącząca wszystkie prośby zgromadzonych. Tę modlitwę o charakterze epikletycznym poprzedza wspomniana cisza, która ma wprowadzić wszystkich w modlitwę błogosławieństwa, ale przede wszystkim stwarza ona przestrzeń o charakterze duchowym dla działania samego Ducha Świętego³⁷.

Jan Paweł II w *Familiaris consortio* ukazuje w sposób pełny zależność, jaka zachodzi zarówno w rozumieniu rzeczywistości małżeństwa, jak i Kościoła. W tej adhortacji papieskiej odnaleźć można zapis o następującej treści:

Duch, którego Pan użycza, daje nowe serce i uzdalnia mężczyznę i kobietę do miłowania się tak, jak Chrystus nas umiłował. Miłość małżeńska osiąga tę pełnię, której jest wewnętrznie podporządkowana, ową *caritas* małżeńską, będącą właściwym i szczególnym sposobem, w jaki małżonkowie uczestniczą i są powołani do przeżywania samej miłości Chrystusa, ofiarującego się na Krzyżu³⁸.

Należy zatem stwierdzić, że i w rzeczywistości i Kościoła, i małżeństwa istnieje wyraźny zakres podobieństwa, jakiego nie można nie zauważyć, podejmując się recepcji, obejmującej duchowy charakter zgody małżeńskiej, której wyrażenie ma skutek sakramentalny.

Warto również zwrócić uwagę na to, iż w *Konstytucji dogmatycznej o Kościele (Lumen gentium)*³⁹ Kościół określany jest „jakby sakramentem”, natomiast, w *Konstytucji duszpasterskiej o Kościele (Gaudium et spes)*⁴⁰ i w *Katechizmie Kościoła Katolickiego*⁴¹ określenie „jakby” zostało użyte w odniesieniu do konsekracji małżonków. Te dwie przestrzenie teologicznego namysłu, w którym rzeczywistość sakramentu i konsekracji w przypadku małżeństwa, domagają się również pewnego ujęcia w zestawieniu z tajemnicą Kościoła.

Kościół jest naznaczony stałą obecnością Chrystusa i jest ona przypieczętowana przez sakramentalne skutki widzialnych znaków niewidzialnej łaski⁴².

³⁶ KKK, nr 1617.

³⁷ Por. S. Czerwik, *Epikleza nad nowożeńcami w obrzędach sakramentu małżeństwa źródłem homilii ślubnej*, art. cyt., s. 66.

³⁸ FC, nr 13.

³⁹ Por. Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen gentium*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, nr 1.

⁴⁰ Por. KDK, nr 48.

⁴¹ Por. KKK, nr 1535.

⁴² Por. Tamże, nr 774.

Wyróżniamy pośredniczącą – i zarazem nieodzowną – funkcję Kościoła, określaną jako dzieło uświęcania. W *Katechizmie Kościoła Katolickiego* w odniesieniu do Kościoła wskazuje się na to, że właśnie przez ten organizm Chrystus wszystkim daje poznać prawdę i okazuje łaskę⁴³. Stąd, mówiąc o Kościele „jakby sakramencie”, nie można również nie wspomnieć o misji Kościoła, jaką jest bycie „sakramentem wewnętrznego zjednoczenia ludzi z Bogiem”⁴⁴. Nawiązując natomiast do sakramentu małżeństwa – jest on sakramentem, w którym zachodzi proces uświęcenia, i zawsze jest to dzieło Ducha Świętego, który „uświęca wzajemną miłość ludzką”⁴⁵, tj. włącza miłość małżonków w niewysłowione plany swojej zbawczej miłości, o czym mówi prefacja ślubna⁴⁶. Moment wyrażenia zgody małżeńskiej jest zarazem momentem konsekracji i w tym sensie małżonkowie są szafarzami sakramentu. Natomiast tym, który ich łączy, jest Bóg – czego zewnętrznym znakiem jest gest złączonych rąk mężczyzny i kobiety, przepasanych stułą kapłana. Ta z kolei jest nie tylko znakiem pełnomocnictwa, ale wyraża ona prawdę o błogosławieństwie, którego udziela sam Bóg⁴⁷. Dlatego też małżeństwo to związek, którego człowiek nie może rozwiązać, gdyż nie ma takiej ludzkiej władzy, która mogłaby tego aktu dokonać. Związek małżeński trwa aż do śmierci⁴⁸. Natomiast w Encyklice *Casti connubii* Papież Pius XI zwrócił uwagę na dar szczególnej pomocy i łaskę, jaka przynależy do węzła sakramentalnego, którym małżonkowie zostali połączeni⁴⁹, oraz że:

[...] złotym węzłem sakramentu nie w okowy okuci, lecz przyozdobieni, nie ubezwładnieni, lecz wzmocnieni, niech wszystkimi siłami do tego dążą, by małżeństwo ich nie tylko przez moc i znaczenie sakramentu, lecz też przez usposobienie ich i cnotliwe życie było i pozostało na zawsze żywym obrazem owocnego bardzo związku Chrystusa z Kościołem, który jest czcigodną tajemnicą mistyczną miłości najdoskonalszej⁵⁰.

Na mocy konsekracji węzła małżeńskiego, małżonkowie dostępują łaski uświęcenia, będąc zarazem dla siebie jej pośrednikami, dzięki Duchowi Świętemu,

⁴³ Por. Tamże, nr 771.

⁴⁴ Tamże, nr 775.

⁴⁵ 3 Prefacja na Mszę za Nowożeńców, w: *Mszal rzymski dla diecezji polskich*, dz. cyt., s. 98*.

⁴⁶ Por. 2 Prefacja na Mszę za Nowożeńców, w: *Mszal rzymski dla diecezji polskich*, dz. cyt., s. 97*.

⁴⁷ Por. S. Czerwik, *Małżeństwo: Boży zamysł i zatwardziałość ludzkich serc. XXVII Niedziela Zwykła*, w: „Współczesna Ambona” 34(2006)3, s. 136.

⁴⁸ Por. KPK kan. 1141.

⁴⁹ Por. CC, nr 846, s. 293.

⁵⁰ CC, nr 846, s. 293.

w mocy którego sam Bóg małżeństwo uczynił. W dokumencie papieskim z 1930 roku warto zwrócić uwagę na słowa: „znakiem i źródłem osobnej łaski wewnętrznej, przez którą udoskonalili miłość przyrodzoną, wzmocnił jedność nierozzerwalną i małżonków uświęcił”⁵¹. Stąd, mówiąc o „jakby konsekracji”, trzeba koniecznie wyszczególnić nie tyle semantyczne znaczenie samego terminu (podobnie jak w przypadku formuły „jakby sakrament”, odnoszącej się do Kościoła), co misję, do której wezwani są małżonkowie w świecie, w którym będą istnieć jako jedność duszy i ciała⁵². Mówiąc dokładniej: tak mąż, jak i żona pełnią funkcję pośredniczącą dla wielkiego dzieła miłości w świecie, który potrzebuje świadectwa i znaku chrześcijańskich małżeństw, naznaczonych szczególnym charyzmatem jedności i trwania. To wzajemna miłość małżeńska czyni związek, który jest – jak wskazuje katechizm – widzialnym znakiem niewidzialnej łaski⁵³. Nie sposób pominąć w tym miejscu znamienych słów papieża Leona XIII, który w *Encyklice o małżeństwie chrześcijańskim* stwierdził, że „ci, którzy zaprzeczają świętości małżeństwa, a po odarciu go ze wszystkich cech tej świętości rzucają je do szeregu przedmiotów świeckich, ci wywracają fundamenty natury, sprzeciwiają się zamiarom rządów Bożych i burzą dzieła Boże, o ile to jest możliwe”⁵⁴.

Powyższa analiza prowadzi do kolejnej analogii materii sakramentu małżeństwa – do materii Sakramentu Eucharystii. Konsekwrowane postacie eucharystyczne chleba i wina, istniejąc niezależnie od siebie, pozostają konsekwrowaną postacią aż do zachowania materii sakramentu. Inaczej rzecz ma się z sakramentem małżeństwa, który określany jest terminem „jakby konsekracji”, gdyż ta obejmuje przestrzeń miłości ludzkiej, która połączyła dwoje ludzi w ich akcie świadomego i dobrowolnego wyboru, określanego mianem zgody małżeńskiej. To wyrażona zgoda stanowi materię tego sakramentu, który trwa na drodze życia w wymiarze ziemskiej pielgrzymki obojga – choćby dzieliła ich przestrzeń – i istnieje w określonym czasie ziemskiego egzystowania na ziemi aż do śmierci. Małżeństwo między mężczyzną i kobietą, którego znakiem jest węzeł konsekrowany i podniesiony do rangi sakramentu, jest miejscem trwałej obecności Chrystusa, który w mocy Ducha Świętego dokonuje nieustannego uświęcenia małżonków w tej sakramentalnej wspólnotce, mającej początek w zamyśle samego Boga Ojca. W tym kontekście nie sposób pominąć jeszcze jednego aspektu, będącego pewną konkluzją, a mianowicie tego, że Eucharystia sama w sobie stanowi nie tylko uobecnienie tej miłości, która wszystko zwycięża, ale jest pokarmem, dzięki któremu Bóg chce swoich wiernych w niej zachować, uświęcić i zjednoczyć. Warto zauważyć związek, jaki zachodzi między

⁵¹ Tamże.

⁵² Por. *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, dz. cyt., s. 124.

⁵³ Por. KKK, nr 1131.

⁵⁴ ADS, nr 29, s. 29.

sakramentami w służbie komunii, a sakramentem Eucharystii⁵⁵. Na analogię, jaka zachodzi między sakramentami Eucharystii i małżeństwa, zwrócił uwagę papież Pius XI, mówiąc o łasce sakramentu w tych słowach:

Niech przypominają sobie wytrwale, że do obowiązków i godności swego stanu zostali niejako uświęceni i wzmocnieni Sakramentem, którego skuteczna moc, chociaż sakramentalnego nie wyciska znamienia, trwa jednak na wieki. Niech rozważają przeto pełne prawdziwej zaiste pociechy słowa świętego Kardynała Roberta Bellarmina, który, wraz z innymi wielkiej miary teologami, tak po Bożemu myśli i pisze: „Na Sakrament małżeństwa w dwojaki patrzeć można sposób: raz, kiedy do skutku dochodzi; drugi raz, kiedy po dojściu do skutku trwa. Jest bowiem Sakramentem podobnym do Eucharystii, która jest Sakramentem nie tylko w chwili, gdy się staje, ale także kiedy trwa; dopóki bowiem małżonkowie żyją, związek ich jest zawsze Sakramentem Chrystusa i Kościoła”⁵⁶.

Ta świadomość stanu „jakby konsekracji”, która trwa od momentu wyrażenia zgody małżeńskiej, nie pozwala milczeć w sytuacji, w której – jak zauważa Benedykt XVI – dochodzi w świecie do zdegradowania znaczenia sakramentu, a bez wiary sakrament jest pozbawiony sensu⁵⁷. Wnioski układają się następująco: ta sakramentalna wspólnota, odkupiona przez Chrystusa, jest ożywiana mocą Ducha Świętego, jest znakiem związku samego Chrystusa z Jego Kościołem i w tej więzi ma swój udział jako wspólnota przemieniona, jako podstawowy organizm o charakterze eklezjalnym, o czym pouczano na Soborze Watykańskim II⁵⁸. Widzimy, że duchowo-sakramentalne skutki wyrażenia zgody małżeńskiej ukierunkowane są przede wszystkim na uzdolnienie człowieka do wytrwania w miłości, która, będąc znakiem miłości Chrystusa i Kościoła, zakłada jedność, nierozzerwalność i wierność aż do śmierci, ze względu na udział w miłości, od której każda ludzka miłość wzięła początek i ku niej ma zmierzać. Z tego względu łaska uświęcenia w związku małżeńskim ma charakter eschatologiczny, gdyż to sam Chrystus przez sakrament małżeństwa przygotowuje małżonków, aby kiedyś mieli udział w Jego wiecznej miłości, wyzwolonej spod panowania grzechu i śmierci.

⁵⁵ Por. S. Czerwik, *Epikleza nad nowożeńcami w obrzędach sakramentu małżeństwa źródłem homilii ślubnej*, art. cyt., s. 68.

⁵⁶ CC, nr 896, s. 316.

⁵⁷ Por. J. Ratzinger, *Neopoganie a Kościół*, dz. cyt., s. 1066.

⁵⁸ Por. J. Kłys, *Małżeństwo drogą do świętości*, w: *Miłość, małżeństwo, rodzina*, red. F. Adamski, Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 1978, s. 158.

Communio a wyrażenie zgody małżeńskiej

We wprowadzeniu do obrzędów sakramentu małżeństwa należy zwrócić uwagę na treść o umowie małżeńskiej: „Chrystus Pan podniósł ją do godności sakramentu na wzór Jego zaślubin z Kościołem”⁵⁹. Chrystus w akcie samoofiarowania przekazuje Kościołowi samego siebie na wieczną pamiątkę. O tym poucza Konstytucja *Sacrosanctum concilium* w słowach:

Zbawiciel nasz podczas Ostatniej Wieczerzy, tej nocy, kiedy został wydany, ustanowił Eucharystyczną Ofiarę Ciała i Krwi swojej, aby w niej na całe wieki, aż do swego przyjścia, utrwalił Ofiarę Krzyża i tak umiłowanej Oblubienicy Kościołowi powierzyć pamiątkę swej Męki i Zmartwychwstania⁶⁰.

Te zaślubiny Chrystusa z Kościołem dokonały się przez Jego ofiarę. Natomiast już w Encyklice *Casti connubii* widać pewną nowość: o małżeństwie mówi się jako o przekazaniu osoby⁶¹. Można przeczytać w niej zapis tej treści:

Od Boga pochodzi ustanowienie małżeństwa, jego cel, prawa i dobra; od ludzi zaś, pod wpływem i z pomocą Bożą pochodzi poszczególne małżeństwo, przez ofiarne oddanie na całe życie osoby własnej osobie drugiej z obowiązkami i dobrami od Boga ustanowionymi⁶².

Nie ulega wątpliwości, że w zachowaniu jedności i nierozzerwalności związku małżeńskiego kluczową rolę odgrywa wierność, będąca przestrzenią dla daru, którym małżonkowie mogą być wobec siebie, wpatrując się w misterium daru, jaki dokonał się w czasie paschy Chrystusa⁶³. Wspólnota osób, jaką jest małżeństwo, zarówno przez akt stwórczy, jak i sakramentalne przymierze, niesie w sobie „nadprzyrodzony charakter jedności trynitarniej”⁶⁴, a tym samym zdolność do budowania komunii nie tylko o charakterze czysto ludzkiej społeczności – ale takiej, która będzie komunią serca i ducha. Natomiast małżonkowie połączeni mocą miłości, której na zawsze znakiem pozostanie Ciało

⁵⁹ *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, dz. cyt., s. 14.

⁶⁰ Sobór Watykański II, Konstytucja o Liturgii Świętej *Sacrosanctum concilium*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, nr 47.

⁶¹ Por. K. Hoła, *Przymierze małżeńskie w świetle nauki Pisma św. i Tradycji*, w: „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 40(1987)6, s. 495. <https://doi.org/10.21906/rbl.2108> (dostęp: 10.10.2024).

⁶² CC, nr 836, s. 282.

⁶³ Por. Cz. Krakowiak, *Sakrament Małżeństwa*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2018, s. 148.

⁶⁴ M. Tatar, *Małżeństwo jako communio personarum*, w: *Duchowość w Polsce*, Lublin: Polskie Stowarzyszenie Teologów Duchowości 18(2016), s. 50.

i Krew Pańska, powinni żywić mocną nadzieję na udział w uczcie, obiecanej przez Zbawiciela⁶⁵. Sam Bóg udziela się małżonkom, którzy w momencie wyrażenia zgody małżeńskiej, w mocy Ducha Świętego, stają się wspólnotą sakramentalną. To znaczy, że ta wspólnota jest naznaczona obecnością Boga, który zbawia, a ponadto jest z natury ukierunkowana na komunikację, która przechodzić ma w komunię. Komunia osób winna być stałym uobecnieniem komunijnej natury miłości, która ich stworzyła, odkupiła i połączyła, a której źródłem jest Komunia Trzech Osób Boskich, tj. Trójcy Przenajświętszej. Sakrament małżeństwa jest znakiem mówiącym o bliskości samego Boga, który komunikuje się z nami i uzdalnia tych, którzy Go przyjęli do budowania komunii – o czym pisze ks. Marek Jagodziński w następujący sposób:

Sakramenty stanowią prosty empiryczny środek komunikacyjny Kościoła, który owocuje komunią – są aktami komunijno-komunikacyjnymi. Eklezjalne akty komunikacji mają moc odtworzenia w nowych warunkach historycznych i osobowych wiekiustego wydarzenia Komunii Ojca, Syna i Ducha Świętego⁶⁶. Trzeba przy tym pamiętać, że sakramenty „są zawsze jakimś dialogiem, w którym biorą udział dwie strony – Bóg i człowiek. Dary sakramentalne otrzymuje się jak gdyby w zarodku, trzeba je rozwijać i doskonalić własną pracą, wspólnym wysiłkiem doprowadzić do rozkwitu⁶⁷.

Miłość małżeńska, naznaczona wspólnotą codzienności, przez sakrament małżeństwa „staje się miłością zbawczą przez to, że uczestniczy w miłości, jaką Chrystusa kocha i zbawia Kościół. Małżonkowie zbawiają się przez siebie, przez wszystkie wydarzenia i okoliczności życia małżeńskiego⁶⁸, ale muszą pozostawać w stałej dyspozycji do życia miłością Chrystusa, tj. w komunii z Nim. Wspólnota małżeńska niesie w sobie ogromny potencjał do tego, aby objawić miłość Boga w wymiarze daru osobowego. Ten dar urzeczywistnia się w małżeństwie przez oddanie i wzajemne powierzenie się sobie, stanowiąc tym samym obraz daru, jakim jest sam Bóg, który w Chrystusie staje się Bogiem z nami⁶⁹. Jednocześnie jest to najważniejszy akt komunijny, wynikający ze zjednoczenia w Chrystusie. Potwierdzeniem tej tezy są słowa papieża Franciszka,

⁶⁵ Por. *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, dz. cyt., s. 125.

⁶⁶ M. Jagodziński, *Kościół komunii. Seria: Myśl Teologiczna*, Kraków: WAM 2022, s. 151.

⁶⁷ Cz. Drażek, *Małżeństwo we wspólnocie Kościoła*, w: *Miłość, małżeństwo, rodzina*, red. F. Adamski, Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 1978, s. 86.

⁶⁸ Cz. Krakowiak, *Sakrament Małżeństwa*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2018, str. 134.

⁶⁹ Por. E. Sienkiewicz, *Małżeńskie „communio” w sakramentalnym urzeczywistnieniu*, w: „Studia teologii dogmatycznej” 2(2016), s. 44.

który był w Polsce w Nadzwyczajnym Roku Miłosierdzia. Podczas katechezy skierowanej do młodzieży, w związku z rozpoczynającymi się XXXI Światowymi Dniami Młodzieży, papież zachęcał ludzi młodych do spontanicznych interakcji, zadając im pytania o osobę Jezusa i zarazem udzielając odpowiedzi. Zwrócił on uwagę na tę prawdę, którą odkrywamy, gdy uświadomimy sobie, że sam Jezus jest Prezentem Ojca. Papież wówczas kilkakrotnie wręcz woła do młodzieży i nazywa Jezusa „Darem”⁷⁰. To entuzjastyczne wołanie papieża Franciszka w jakimś sensie winno brzmieć w sercach małżonków, świadomych ogromnego potencjału, jaki niesie w sobie wspólnota małżeńska. W niej jest przestrzeń dla bycia darem względem drugiego, aby dar Boga mógł się w nich urzeczywistnić. We wprowadzeniu teologiczno-pastoralnym do obrzędów sakramentu małżeństwa jeden z zapisów brzmi:

Dzięki sakramentowi małżeństwa małżonkowie chrześcijańscy wyrażają tajemnicę jedności i płodnej miłości Chrystusa i Kościoła i w niej uczestniczą; dlatego wspomagają się wzajemnie w dążeniu do świętości we współżyciu małżeńskim, w przyjęciu i wychowaniu potomstwa, a w ludzie Bożym mają własne miejsce i specjalny dar⁷¹.

Widzimy, że ukazanie małżeństwa jako „odbicia” miłości Boga pozwala również poszerzyć aparat pojęć o te, które odnoszą się do tajemnicy Trójcy Świętej, a które pomagają uchwycić centralną prawdę w odniesieniu do istoty małżeństwa jako sakramentu, tj. widzialnego znaku niewidzialnej łaski⁷². Misterium małżeństwa domaga się pogłębionej katechezy, aby małżonkowie, żyjąc w stanie łaski uświęcającej i dokładając wszelkich starań, dążyli do tego, aby ich wspólna droga życia była zawsze ukierunkowana na dobro wspólne. To dobro nie może być pojmowane w kategoriach czysto ludzkich, bez odniesienia do źródła wszelkiego dobra, jakiego człowiek doświadcza, a którym jest Bóg. Ono nie jest osiągalne na drodze kompromisu, ale na drodze komunii, gdzie pierwsze jest zawsze to, co wspólne, to co łączy, co sprawia, że życie jest ich jednym wspólnym byciem, komunią osób w imię tej miłości, jaką poznajemy dzięki Objawieniu Bożemu. Ona buduje wspólnotę, zdolną podążać w jednym kierunku, jaki wytycza Ewangelia, czyli do uświęcającej jedności z Bogiem.

⁷⁰ Por. Franciszek, *Rozważanie Ojca Świętego Franciszka do młodzieży, Kraków – Błonia (28.07.2016)*, w: *Błogosławieni miłosierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią (Mt 5,7), Przemówienia i homilie Franciszka w Polsce, 27–31 lipca 2016*, red. E. Data, K. Kuźniak, S. Łącki, Marki: Michalineum 2016, s. 74.

⁷¹ *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, dz. cyt., s. 15.

⁷² Por. J. Grześkowiak, *Centralne idee teologii małżeństwa*, w: *Małżeństwo i rodzina w świetle nauki kościoła i współczesnej teologii*, red. A. Szafrński, Lublin 1985, s. 35.

Zakończenie

Wymiar duchowy wyrażonej zgody małżeńskiej przez narzeczonych stanowi i zawsze będzie stanowił ważną kwestię w refleksji teologicznej, uwzględniającej zarówno wymiar nadprzyrodzony, jak i praktyczny w odniesieniu do celów małżeństwa. Podjęta analiza tego kluczowego aktu dla realizacji powołania małżeńskiego i rodzinnego pozwoliła wykazać istotne aspekty oraz elementy, których nie można pominąć, poszukując odpowiedzi na pytanie o znaczenie małżeństwa podniesionego do godności sakramentalnej. To zagadnienie jest obecnie szczególnie aktualne, ze względu na relatywizację rozumienia życia sakramentalnego. Wpływ na tę sytuację mają zwłaszcza: naturalizm, sekularyzm, bardzo mocny subiektywizm oraz indywidualizm.

Sakramentalna wspólnota małżeńska ze swej natury ukierunkowana jest na doświadczenie miłości w kontekście daru, który sam ją określa. Dlatego też małżeństwo, ukazane jako dar Boży dla człowieka oraz dla ludzkości, domaga się szczególnej katechezy o charakterze mistagogicznym. Kluczową wartością jest ukazywanie jego duchowego wymiaru, wynikającego z momentu wyrażenia zgody małżeńskiej oraz towarzyszących im gestów i znaków.

Małżeństwo jest wspólnotą zakorzenioną w odkupieńczej miłości Chrystusa. To przestrzeń szczególnej obecności i szczególnego działania Ducha Świętego, który jest Duchem Uświęcicielem – On konsekruje węzeł małżeński, a także wprowadza małżonków w komunię z Chrystusem i między sobą. Duchowo-sakramentalne skutki wyrażenia zgody małżeńskiej uzdalniają małżonków do życia i rozwijania miłości, a w ten sposób przyczyniają się do budowania żywego Kościoła oraz *consecratio mundi*.

Bibliografia

Pismo Święte i dokumenty Kościoła:

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, wyd. V, Poznań 2014.

Jan Paweł II, Adhortacja *Familiaris consortio*, Rzym 22 XI 1981, w: *Adhortacje Apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, Kraków: Znak 1997, s. 87–208.

Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań: Pallottinum 2020.

Kodeks Prawa Kanonicznego, Poznań: Pallottinum 2022.

Leon XIII, Encyklika *Arcanum divinae sapientiae*, Rzym 14 II 1880, w: *Źródła duchowości małżeńskiej (seria: Magisterium Kościoła Katolickiego, III/2)*, Leon XIII-Pius XI, red. K. Lubowicki OMI, Kraków: Wyd. OO. Franciszkanów 2012, s. 17–38.

Mszal rzymski dla diecezji polskich, wyd. II poszerzone, Poznań: Pallottinum 2010.

Obzędry sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich, poprawione wyd. III, Katowice: Księgarnia Św. Jacka 2023.

- Paweł VI, Encyklika *Humanae vitae*, Rzym 25 VII 1968, Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej 1999.
- Pius XI, Encyklika *Casti connubii*, Rzym 31 XII 1930, w: *Źródła duchowości małżeńskiej (seria: Magisterium Kościoła Katolickiego, III/2)*, Leon XIII-Pius XI, red. K. Lubowicki OMI, Kraków: Wydawnictwo OO. Franciszkanów 2012, s. 279–323.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen gentium*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 97–166.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 2002, s. 509–606.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja o Liturgii Świętej Sacrosanctum concilium*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 23–78.

Komentarze i opracowania

- Bokwa I., *Słowo wstępne*, w: *Studia teologii dogmatycznej*, T. 2, Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku 2016, s. 7–10.
- Czerwik S., *Epikleza nad nowożeńcami w obrzędach sakramentu małżeństwa źródłem homilii ślubnej*, w: „Przegląd Homiletyczny”, 14(2010), s. 63–71.
- Czerwik S., *Małżeństwo: Boży zamysł i zatwardziałość ludzkich serc. XXVII Niedziela Zwykła*, w: „Współczesna Ambona”, 34(2006)3, s. 132–138.
- Drażek Cz., *Małżeństwo we wspólnocie Kościoła*, w: *Miłość, małżeństwo, rodzina*, red. F. Adamski, Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 1978, s. 73–138.
- Dyduch J. M., *Wiodące idee adhortacji apostolskiej Familiaris consortio*, w: „Polonia Sacra”, 20(2016)1, s. 127–140.
- Franciszek, *Rozważanie Ojca Świętego Franciszka do młodzieży, Kraków – Błonia (28.07.2016)*, w: *Błogosławieni miłosierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią (Mt 5,7), Przemówienia i homilie Franciszka w Polsce, 27–31 lipca 2016*, red. E. Data, K. Kuźniak, S. Łącki, Marki: Michalineum 2016, s. 62–76.
- Grzeškowiak J., *Centralne idee teologii małżeństwa*, w: *Małżeństwo i rodzina w świetle nauki kościoła i współczesnej teologii*, red. A. Szafrąńskiego, Lublin 1985, s. 19–53.
- Hoła K., *Przymierze małżeńskie w świetle nauki Pisma św. i Tradycji*, w: „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 40(1987)6, <https://doi.org/10.21906/rbl.2108> (dostęp: 10.10.2024).
- Jagodziński M., *Kościół komunii. Seria: Myśl teologiczna*, Kraków: WAM 2022.
- Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona podczas Mszy Świętej w Sandomierzu 12 czerwca 1999 r.*, w: *Jan Paweł II, Polska 1999, Przemówienia i homilie*, red. K. Kuźniak, Marki: Michalineum, s. 140–147.
- Kłys J., *Małżeństwo drogą do świętości*, w: *Miłość, małżeństwo, rodzina*, red. F. Adamski, Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 1978, s. 139–182.
- Krakowiak Cz., *Sakrament Małżeństwa*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL 2018.
- Papieska Komisja Biblijna, *Czym jest człowiek? (Ps 8,5)*, Kielce: Jedność 2020.
- Porosło K., Woźniak R. J., red., *Znaki Tajemnicy*, Kraków: WAM 2018.

- Puczyłowski K., *Oczyszczenie dusz początkujących – pierwszym okresem życia duchowego według Réginalda Garrigou-Lagrange OP*, w: „*Civitas et Lex*” 11(2016)3, s. 59–70.
- Ratzinger J., *Neopoganie a Kościół*, w: J. Ratzinger/Benedykt XVI, *Opera Omnia*, T. VIII/2, tłum. W. Szymona, red. K. Gózdź, M. Górecka, Lublin 2012, s. 1061–1074.
- Ratzinger J., *Sakramentalne podstawy egzystencji chrześcijańskiej*, w: J. Ratzinger/Benedykt XVI, *Opera Omnia*, T. XI, tłum. W. Szymona, red. K. Gózdź, M. Górecka, Lublin 2012, s. 185–201.
- Sienkiewicz E., *Mażeńskie communio w sakramentalnym urzeczywistnieniu*, w: „*Studia teologii dogmatycznej*”, 2(2016), s. 28–47.
- Tatar M., *Małżeństwo jako „communio personarum”*, w: „*Duchowość w Polsce*” 18(2016), s. 44–59.

Ks. Dariusz Paweł Węgrzyn – ur. 1987 r. w Kielcach, prezbiter diecezji kieleckiej, mgr teologii (KUL 2012 r.), absolwent Wyższego Seminarium Duchownego w Kielcach, ukończył Ogólnopolską Szkołę Ewangelizatorów w Łodzi (2021 r.), student teologii duchowości na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, moderator Ruchu Czystych Serc diecezji kieleckiej, wikariusz parafii pw św. Józefa Robotnika w Kielcach.